

Rektor

Utbildningsdepartementet 2019-02-28

Försöksverksamhet praktiknära forskning, Karlstads universitet - Delredovisning avseende perioden 2018-03-01 - 2019-02-28

Uppdrag om försöksverksamhet med praktiknära forskning

Karlstad universitet fick den 9 mars 2017 i uppdrag från regeringen att tillsammans med Göteborgs universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet planera och genomföra en försöksverksamhet. Syftet med försöksverksamheten är att utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet, högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktiknära forskning (U2015/03573/UH, U2017/01129/UH, UFV 2017/526).

Uppdraget sträcker sig fram till och med 2021.

Försöksverksamhet med samverkan kring praktknära forskning (ULF), delredovisning 2018

Vi värdesätter det förtroende regeringen visar våra lärosäten genom uppdraget att bedriva en försöksverksamhet med samverkan kring praktknära forskning under perioden 2017-2021.

Under 2018 har arbetet utvecklats på ett positivt sätt. Ytterligare tjugo lärosäten och åtskilliga skolhuvudmän har anslutit sig till försöksverksamheten. Samarbetet sker inom ramen för fyra noder som har etablerats kring oss som ansvariga universitet. Runt om i landet ingås överenskommelser mellan enskilda lärosäten och skolhuvudmän genom vilka vi tillsammans skapar långsiktigt hållbara förutsättningar för samverkan kring praktknära forskning.

I delredovisningen för 2018 beskrivs såväl den nationella samordningen som arbetet i de fyra noderna. Delredovisningen 2018 innefattar också en delrapport från den norska forskargrupp som har uppdragits att löpande utvärdera försöksverksamheten. Utvärderarnas delrapport bifogas Göteborgs universitets redovisning.

Eva Wiberg
Rektor
Göteborgs universitet

Johan Sterte
Rektor
Karlstads universitet

Hans Adolfsson
Rektor
Umeå universitet

Eva Åkesson
Rektor
Uppsala universitet

Organisation/samverkan

Nationell samordning av försöksverksamheten ULF

Försöksverksamheten ULF är av nationellt intresse och har långsiktiga målsättningar, vilket ställer krav på nationell samordning. Uppdraget samordnas med utgångspunkt i en gemensam avsiktsförklaring undertecknad av rektorerna vid de fyra ansvariga universiteten. De fyra rektorerna har bildat ett huvudmannaråd som träffas årligen.

För samordning, erfarenhetsutbyte och löpande kommunikation inrättades 2017 en nationell samordningsgrupp. Samordningsgruppen består av företrädare med ledningsansvar för lärarutbildning samt av projektledare vid de fyra ansvariga universiteten. Ordförandeskapet i samordningsgruppen alternerar årligen, under läsåret 2018/2019 innehas det av Umeå universitet. Samordningsgruppen rapporterar till huvudmannarådet.

Hösten 2017 bjöds samtliga lärosäten med examenstillstånd för lärarutbildning in att anmäla intresse för medverkan i försöksverksamheten. Under 2018 har fyra noder bestående av totalt 25 lärosäten etablerats. De 21 lärosäten som anmälde intresse för medverkan har knutits till ett ansvarigt universitet enligt följande: Göteborgsnoden (6 lärosäten), Karlstadsnoden (4 lärosäten), Umeånoden (6 lärosäten) och Uppsalanoden (9 lärosäten).

Samordningsgruppen har träffats löpande under 2018. Förutom erfarenhetsutbyte kring det arbete som bedrivs inom de fyra noderna förs dialog med nationella aktörer som har intresse av och beröringspunkter med försöksverksamheten.

Under 2018 har möten ägt rum med Skolforskningsinstitutet (januari och november), Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund samt deras studerandeorganisationer (februari), Sveriges kommuner och landsting och Friskolornas riksförbund (mars), Skolverket (oktober) och Vetenskapsrådet och ALF-kansliet (maj). I början av året skedde också regelbundna avstämningar med regeringens särskilda utredare för Utredningen om praktisknära skolforskning i samverkan (SOU 2018:19). Vidare genomfördes ett seminarium i Almedalen.

Samordningsgruppen har genomfört en upphandling av utvärdering av försöksverksamheten. Avtal beträffande *Utvärdering av försöksverksamhet gällande samverkan kring praktisknära forskning* (referensnummer EUI 17 082) har ingåtts mellan Göteborgs universitet, å försöksverksamhetens vägnar, och Universitetet i Sørøst-Norge. Utvärderingen genomförs av en forskargrupp vid Universitetet i Sørøst-Norge under ledning av Tine Sophie Proitz. Sedan augusti medverkar utvärderarna som observatörer vid vissa av samordningsgruppens möten. Utvärderarna har också genomfört inledande besök i noderna.

För löpande kommunikation och informationsspridning har en nationell webbplats etablerats: www.ulfavtal.se. Kommunikativa insatser samordnas av ett kommunikatörsnätverk bestående av kommunikatörer vid de ansvariga universiteten, vilka deltar regelbundet på samordningsgruppens möten. En kommunikationsplan har tagits fram och tillsänts samtliga medverkande lärosäten för vidare spridning till berörda skolhuvudmän.

Karlstadsnoden 2018

Under det första verksamhetsåret 2017 påbörjades arbetet med att utveckla regionala kontaktytor mellan universitet och representanter för skolan. Bland annat skedde detta genom att representanter för ULF deltog i olika redan upprättade organisationer som till exempel ”Regionalt utvecklingscentrum” (RUC) och möten med regionens skolchefer. Ett universitetsinternt arbete bedrevs också för att bygga en organisation för att hantera ULF-medel. Medel gavs vidare till pilotprojekt som på olika sätt skulle studera vilka modeller för samverkan mellan forskare och skola som kan vara effektiva. En rad studier genomfördes inom ramen för pilotprojekten. (resultaten från dessa studier presenteras under kapitlet ”Resultat”). Projekten genomfördes i huvudsak under 2018.

Under 2018 gjordes organisatoriska förändringar och dekan Jessica Eriksson och projektkoordinator Johan Samuelsson blev ansvariga för arbetet. Parallellt med dessa förändringar påbörjades också utvecklingen av samverkan med nodens övriga lärosäten, – Linköpings universitet, Högskolan i Halmstad och Högskolan Väst.

Tillsammans med Karlstads universitet bildar lärosätena den så kallade Karlstadsnoden. Lärosätena uppfyller regeringsuppdragets intentioner om att uppnå geografisk spridning och samla lärosäten med skilda utbildningsutbud och erfarenheter av regional samverkan.

Uppdraget från regeringen om genomförande av försöksverksamheten ligger på Karlstads universitet, som svarar för projektets genomförande mot uppdragsgivaren i samverkan med övriga ansvariga lärosäten. Inom Karlstadsnoden deltar dock alla medverkande lärosäten på en jämställd bas. I det följande beskrivs ledningsstruktur och styrningsformer för verksamheten.

De samverkande lärosätena förbinder sig att ta aktiv del i försöksverksamheten och arbeta mot de gemensamma målen och i enlighet med de gemensamma överordnade principerna som finns inom ULF-projekt. Med aktivt deltagande avses dels att lärosätet knyter till sig egna samverkansparter i form av skolhuvudmän, dels att lärosätet självt bidrar med substantiell medfinansiering.

Det övergripande ansvaret för försöksverksamheten åligger på delegation från rektor lärarutbildningsnämnden (LUN) vid Karlstads universitet. LUN fattar övergripande beslut om verksamhetens inriktning liksom beslut i frågor som rör fleråriga forskningssatsningar, ekonomiska beslut över 250 000 kr samt beslut om fördelning av medel mellan lärosäten på förslag från ULF-rådet.

Besluten som LUN fattar bereds i samtliga fall av ett ULF-råd, som sammansätts av två personer per deltagande lärosäte, dekan eller motsvarande och projektkoordinator, samt en representant för skolhuvudmännen. ULF-rådet är också det centrala samverkansorgan som ansvarar för spridning av information, utlysningar och att utveckla avtal. ULF-rådet sammanträder minst två gånger per termin.

Varje medverkande lärosäte ansvarar för sin egen organisation för verksamheten på det egna lärosätet och samverkan med skolhuvudmän inom det egna ansvarsområdet.

Utformningen av organisationen kan skilja sig mellan lärosätena, men den ska ledas av dekan (eller motsvarande) som rapporterar till ULF-rådet.

Arbetet i Karlstadsnoden regleras av en gemensam projektplan och en överenskommelse mellan de deltagande lärosätena.

Pågående aktiviteter

2018 har i hög grad präglats av att bygga upp organisationen och formerna för samverkan inom noden mellan lärosätena. Det har skett genom en rad projektmöten där målsättningen har varit att ta fram den gemensamma projektplanen som på ett övergripande plan reglerar formerna för samverkan. Det formella beslutet om projektplanen kommer att tas i mars av LUN vid Karlstads universitet. En formell överenskommelse mellan nodens medverkan lärosäten ska också tecknas. Då de övriga lärosäten först under slutet av våren 2018 kom att involveras i arbetet har deras arbete ännu inte resulterat i några formella projekt, men under 2019 kommer en rad ULF-projekt sjösättas hos övriga lärosäten

Behovsinventering, projektutlysning och "forsknings AW"

2018 har präglats av ett förankringsarbete inom värmlandsregionen. Vilket bland annat inneburit deltagande vid skolchefsmöten och regionala samverkans organ som RUC.

Under våren har också ett arbete bedrivits inom värmlandsregionen för att fånga upp skolornas behov avseende forsknings och former för samverkan. I arbetet deltog skolchefer, rektorer, lärare och forskare från Karlstads universitet. Processen resulterade i ett dokument där ett antal prioriterade områden som skolans personal önskade mer kunskap om togs fram. I dokumentet finns också förslag om vilka former för samverkan som önskas av skolans personal.

Dokumentet utgör ett viktigt underlag för den fortsatta verksamheten inom det arbete som bedrivs av Karlstads universitet inom Värmland. Under slutet av 2018 gjordes en utlysning av projektmedel för ULF-projekt i Karlstadsregionen. Projekt som beviljas medel ska förhålla sig till den gjorda behovsinventeringen. Genom detta kommer skolans behov av ny kunskap att beaktas i projekt som beviljas medel. Projekten måste också samverka finansiellt och organisatoriskt med skolor för att beviljas stöd. Ytterligare ett led i samverkan kommer att ske då de forskare som sökt projektmedel vid en regional "forsknings AW" kommer att få möjlighet att presentera sina projekt för skolans personal. På träffen kommer skolchefer, rektorer och lärare från värmlandsregionen, samt forskare från Karlstads universitet att mötas för att under lättsamma former diskutera framtida områden att samverka kring.

Seminarium i Almedalen

Karlstad-noden organiserade tillsammans med de övriga noderna ett seminarium i Almedalen. På seminariet deltog också Skolinspektionen Friskolornas riksförbund Sveriges kommuner

och landsting (SKL), Lärarförbundet Student, och Sveriges Skolledarförbund samt företrädare för det medicinska området. På seminariet diskuterades praktiktäna forskning som medel för en attraktiv skola på vetenskaplig grund.

Pilotprojekt

Karlstads-nodens huvudsakliga aktivitet under 2018 har varit de pilotprojekt beviljades medel under 2017. Följande projekt har fick medel:

Linking Instruction and Student Achievement – Professional Learning Observations of Teaching.

KIPPS – Kollaborativ identifikation av praktiktäna problem i språkundervisning

Utmaningar i det uppkopplade klassrummet. Lärares, elevers och forskares perspektiv på samspelande resurser i undervisningens digitalisering.

Enkätstudie om lärares planering och efterarbete av lektioner

Intervjustudier av samverkansprojekt mellan lärare och forskare

Forskningsöversikter över kollegial samverkan och elevaktiva övningar.

Undervisning för hållbar utveckling – En implementeringsstud

Konsten att lära sig svetsa

Digitalisering för förskolelärare (DigiFörLär)

ULF-Step, ett projekt för att bidra till att stärka den vetenskapliga grunden i förskollärares arbete och i förskollärarytbildningen

Under rubriken ”Resultat” presenteras några generella resultat från projekten.

Finansiering

Under 2018 gjordes revideringar av det pågående arbetet inom noden vilket innebar att projekt där skolor och universitet bedriver försöksverksamhet kommer sjösättas först under slutet av våren 2019.

De projekt som kommer att få medel ska bedrivas med via substantiell medfinansiering av samtliga medverkande parter. Det innebär att huvudman, universitet och medel från ULF kommer att utgöra grunden för budgeten.

De projekt som haft finansiering under 2018 är de uppräknade projekten ovan.

Hittills har drygt 8 miljoner kronor erhållits i statsbidrag för projektperioden 2017-2018. 4,8 miljoner har hittills gått till pilotprojekten. Projektledning och annan administrativa kostnader har kostat drygt 600 000 tkr. Under 2019 kommer överskott från 2018 och nya statsanslag fördelas inom hela noden som stöd till projekt. För att projekt ska beviljas stöd med ULF-medel kommer det krävas av projekten att det finns en substansiell medfinansiering.

Resultat/slutsatser

Erfarenheter från 2018 gällande viljan och intresset för att utveckla modeller kring samverkan mellan universitet och skola är i grunden goda, vilket manifesteras på flera sätt. Projektledning har deltagit i mötet med flera centrala regionala aktörer som skolchefsmöten och RUC-möten. Vid samtliga möten har det alltid funnits vad vi uppfattar som en genuin vilja till samverkan. Dock kommer denna vilja att först konkretiseras i samverkansavtal som vi avser att teckna under juni.

Intresset för ULF, praktisknära forskning och utveckling av samverkansmodeller är också stort ”i huset”, vilket redan har visats via genomförda pilotprojekt och via inskickade ansökningar om projektmedel.

Av stor vikt är förankring och dialog med olika parter, vilket kan ske via olika redan existerande institutioner som till exempel skolchefsmöten och universitetets forskningsråd.

Det finns flera intressanta resultat att lyfta fram från de pilotprojekt som bedrivits under 2017-2018. Vi kan till exempel konstatera att det generellt sett *inte* tycks finnas en välutbyggd infrastruktur runt planering och uppföljning som kan utgöra grund för en samverkansmodell i skolorna. Däremot visar resultat att i skolor där lärare uppger att de har tid för kollegial samverkan så har detta haft en positiv inverkan på samarbetsklimat på skolan, lärarna är helt enkelt mer nöjda med sin arbetssituation på dessa skolor och upplever att de får tid för professionella samtal. Resultaten pekar tydligt på att uppföljning av elevers resultat är ett område där behov av utvecklad samverkan mellan skola och forskning är särskilt starkt.

Dessa resultaten bygger på en av SCB genomförd enkät med enkätsvar från ca 2200 lärare. Studien har också resulterat i en DN-debattartikel om lärares bristande förutsättningar för planering. ("Reformer verkningslösa om *lärare inte får tid att planera*". *DN DEBATT* 14/7 2018)

Resultatet är av stor vikt för hela ULF-projektet då det ger kunskaper om lärares förutsättningar att arbeta med samverkansmodeller, liksom om deras fortbildning, behov av fortbildning samt erfarenheter, intresse och konsumtion av forskning. Det ger också underlag för att identifiera utvecklingsbehov.

Vi ser också att det är viktigt att lyfta fram resultat från den forskningsöversikt som genomfördes gällande samverkansmodeller. I *Conditions for Improved Teacher and Student Learning: Reviewing Professional Learning Communities as a Path to School Development* framhålls bland annat att det finns evidens för att olika former av *Professional Learning Communities* kan vara en framgångsrikt sätt att koppla samman skola och forskning och förbättra skolan. (Rapport från CSD, "Avrapportering försöksverksamhet 2017/2018")

Flera pilotprojekt har empiriskt studerat hur olika former av samverkan mellan skola/förskola och forskare kan bedrivas.

I ett av projekten bedrevs analyser av hur lärare via systematisk återkoppling på elevernas kunskaper kan förbättra måluppfyllelsen. Preliminära resultat från tidigare studier indikerar att en viktig utvecklingspotential för svenska lärare finns inom det område som handlar om att ge stödstrukturer för elevers lärande och samtidigt utmana deras tänkande, mer specifikt synliggör studien att elever i många klassrum sällan undervisas explicit i strategier för att lösa mer komplexa uppgifter eller ges konstruktiv återkoppling på sina prestationer.

I det ULF-finansierade projektet Linking Instruction and Student Achievement – Professional Learning Observations of Teaching (LISA-PLOT) har effekten av hur gemensamma (lärare och forskare) observationer av videoinspelad undervisning kan användas för att stötta både lärares och lärarutbildares professionella utveckling inom dessa områden.

Preliminära resultat indikerar att tillvägagångssättet är både tillgängligt och skarpt ifråga om att precisera kvaliteter i lärarnas undervisning. Projektet har väckt stort regionalt intresse. I regionen finns ett intresse för att utveckla LISA-PLOT vidare och göra professionsutvecklingsmodellen tillgänglig för fler lärare. Projektgruppen har inlett dialog

både med RUC och med det regionala nätverket för språk- läs- och skrivutvecklare med ambitionen att tillsammans bygga ut projektet till ett större kombinerat professionsutvecklingsprojekt för lärare i svenska. (Linking Instruction and Student Achievement – Professional Learning Observations of Teaching. Delrapport ULF, januari 2019.)

Snarlika resultat finns också från projektet *Utmaningar i det uppkopplade klassrummet. Lärares, elevers och forskares perspektiv på samspelade resurser i undervisningens digitalisering*. Analyser av inspelade lektioner och påföljande diskussioner mellan lärare och forskare om innehållet i undervisningen kan vara ett fruktbart sätt att koppla samman forskare och lärare. Även detta projekt har inneburit ett intresse från aktörer i regionen för att se på hur former för samverkan kan utvecklas. (Utmaningar i det uppkopplade klassrummet. Lärares, elevers och forskares perspektiv på samspelade resurser i undervisningens digitalisering Delrapport ULF, januari 2019)

Vi ser alltså att projekt som inte har som främsta syfte att utveckla samverkansmodeller ändå sätter igång processer som på sikt kan bidra till utveckling av samverkansmodeller.

Ytterligare resultat som är relevant i sammanhanget är det projekt som bedrivits kring delade tjänster, s.k kombinationstjänster. Även om det i många fall tycks ha varit en framgångsrik modell visar resultaten också på problem med den decentraliserade styrningen på lokal nivå. Olika institutionella villkor påverkar alltså i hög grad möjligheterna till samverkan mellan skola och universitet. (Undervisning för hållbar utveckling – En implementeringsstudie Avrapportering försöksverksamhet 2017/2018)

Hur man kan jobba systematisk med att fånga in lärares kunskapsbehov prövades i ett av pilotprojekten. Genom att ha en process med flera steg som bland annat inkluderade panelsamtal med lärare och forskare, lärarenkäter och uppföljande möte med lärare utifrån analysen av materialet blev behovsinventeringen mer systematisk. Den innebar också att samverkansstrukturer etablerades (KIPPS – Kollaborativ identifikation av praktiktära problem i språkundervisning, Avrapportering försöksverksamhet 2017/2018).

Även i projektet ”ULF-Step”, som ämnade stärka samverkan mellan förskola och förskolläro-utbildning, har processliknande arbetsätt prövats för att länka samman akademien med skolan. Föreläsningsskottor, föreläsningar, kollegiala samtal och

uppföljningsenkäter visade sig vara ett sätt att stärka samverkan, men också att stärka den vetenskapliga grunden i förskolan. (ULF-Step, ett projekt för att bidra till att stärka den vetenskapliga grunden i förskollärares arbete och i förskollärarytbildningen, Avrapportering försöksverksamhet 2017/2018).

Erfarenheter från de genomförda pilotprojekten kommer utgöra en viktig grund när den fortsatta verksamheten planeras